

τὸ παράδειγμα τῆς ἀνδρίας, εἴτε σοφίας, εἰς τὰς λοιπὰς, καὶ ἐπειδὴ τὸ βᾶρος τῆς πολέμου τῶν λοιπῶν ἐπιπτεν ἐπάνωθεν των, ἀρμίδιον εἶναι νὰ ἐξυφάνωμεν πλατύτερον τὴν ἰσορίαν αὐτῶν, δίδοντες τῷ ἀναγνώσει ἰδέαν τιὰ τῆς πνεύματος, χαρακτῆρος, τῶν ἡθῶν καὶ τῆς πολιτικῆς συστάσεως τῶν ἐν αὐταῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ διοικήσεως τῆς Σπάρτης καὶ τῶν νόμων τῆς Λυκέργε.

Τὸ βασίλειον τῆς Λακεδαίμονος (1) δὲν ἦτο μὲν τόσον μεγάλον, ὅσον τὸ τῶν Ἀθηνῶν, ὅμως ἐπειδὴ κατεσάθη πρωϊμώτερον ἀπὸ τῆτο, διὰ τῆτο καὶ ἀρχίζομεν ἀπ' αὐτό. Ἡ Λακεδαίμων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, διωκεῖτο κατ' ἀρχὰς ἀπὸ βασιλεῖς, ὧν οἱ δεκατρεῖς ἐβασίλευσαν κατὰ διαδοχὴν ἀπὸ τὸ γένος τῶν Πελοπιδῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῆτω τῷ σκοτεινῷ διαστήματι ἔτε τακτικοὶ νόμοι περιώριζον τὴν ὑπέροχον δύναμιν τῆς βασιλείας, ἔτε ὁ λαὸς εἶχεν ἰδέαν ἀκριβῆς διοικήσεως, ἔδεμία ἀξιόλογος μεταβολὴ συνέβη ἔτε ἀπὸ τὸν βασιλέα, ἔτε ἀπὸ τὸν λαόν. Ἀπὸ τῆς Ἡρακλείδας, τῆς διαδόχου τῶν Πελοπιδῶν, ὁ λαὸς ἐδέχθη δύο βασιλεῖς ἰσοδυνάμεις ἀντ' ἑνὸς διὰ τὸ ἀκόλεθον παράδοξον συμ-

(1) Λακεδαίμων ὀνομάζεται ἡ ἐπαρχία, καὶ Σπάρτη ἡ μητρόπολις· ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς πολλάκις συγχέουσι τὰ ὀνόματα ἀδιαφόρως.

βεβηκός. Ἀποθανὼν ὁ Ἀρισόδημος, ἀφῆκε δύο διδύ-
 π. χ. μιν υἱὲς, Εὐρυθένην καὶ Προκλέα, τόσον ὁμοίους ἀλλή-
 1178. λοις, ὥστε δυσκόλως διεκρίνετο ὁ εἷς ἀπὸ τῆ ἑτέρου. Ὁ-
 δεν ἢ μήτηρ αὐτῶν, εἴτε μὴ θέλυσα, εἴτε μὴ δυνα-
 μένη γὰ διακρίνη, ποῖος ἦν ὁ πρωτογενής, καὶ ἐπομέ-
 νως ἄξιος τῆ θρόνου, ὅτε οἱ Σπαρτιάται ἐζήτην βασί-
 λέα, ἐβάλε τὸν βασιλικὸν σέφανον καὶ εἰς τὴς δύο (1).
 Τῆτο τὸ γῆμα τῆς δυαρχικῆς διοικήσεως ἐπεκράτησεν
 ἀμεταβλήτως διὰ πολλῶν αἰώνων (2), μὲ ὅλον ὅτι ὄν-
 τες δύο, ἐσασίαζον σχεδὸν πάντοτε περὶ τῆ θρόνου (3).
 Εἰς τὸν καιρὸν ταύτης τῆς διαδοχῆς εἰσῆχθη κατὰ
 πρῶτον καὶ ἡ δουλεία (4) εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ Εὐρυθέ-
 νης καὶ Προκλῆς ἐσυγχώρησαν εἰς τὴς γεωργὺς Σπαρ-
 τιάτας καὶ εἰς τὴς πολίτας τὰ αὐτὰ προνόμια· ἀλλ' ὁ Ἀ-
 γις ἔπειτα ἀκυρώσας ὅσα οἱ πρὸ αὐτῆ βασιλεῖς ἐνόμο-
 θήτησαν ὑπὲρ τῶν γεωργῶν, ἐπέβηλον αὐτοῖς φόρον
 (5). Οἱ Εἰλωτες, οἱ μόνοι ἀπειθεῖς εἰς αὐτὴν τὴν νέ-
 αν εἰσφορὰν, ἀποσατήσαντες ἐζήτην τὰ δίκαιά των,
 ἀλλ' οἱ πολῖται νικήσαντες, ἐμόνον ἔκαμον αὐτῆς δού-
 λης, ἀλλὰ καὶ πρὸς περισσοτέραν ποινὴν καὶ δυσφημίαν

(1) Ἐκ τῆς ἐβασίλειου δύο οἰκίαι ἐν τῇ Σπάρτῃ, οἱ Προκλεῖδαι καὶ οἱ Εὐρυθευεῖδαι, οἱ ὅποιοι τελευταῖοι ὄνο-
 μάζοντο ἔπειτα ἀπὸ τὸν υἱὸν τῆ Εὐρυθένης Ἀγιν Ἀγί-
 δαι. Ὅρα τῆς γενεαλογικῆς σειρᾶν καὶ τῶν δύο παρὰ Πausan
 Βιβλ. ΙΓ' 2. κτ. καὶ παρ' Ἡροδ. Η'. §. 131.

(2) Περὶ τὰ 900 ἔτη, ἀπὸ τῆς ἐπανόδου τῶν Ἡρακλει-
 δῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἕως τῆς τελευταῆς τῆ Κλειομένης.

(3) Πaus. ἐν Λακων. Βιβλ. Γ'. κεφ. Α'.

(4) Δουλος ὠνομάζετο πάλαι ὁ σκλάβος, καὶ δουλεία ἢ
 σκλαβεία.

(5) Στεφ. Η'. Κατὰ Πaus. Γ'. ἔγινεν ἡ δουλεία μὲτ' ἰσ-
 τῆ ἐπὶ τῆ ὀγδόου βασιλείας Ἀλκαμένης.

κτεδίκησαν αὐτέστε καὶ τὰς ἀπογόνους εἰς αἰώμιον δουλείαν, ἐπονομάζοντες καὶ τὰς λοιπὰς δέλας τῆ κοινῆ ἰσομασία εἴλωτας.

Ἐντεῦθεν εἶναι φανερόν, ὅτι αὐτὴ ἡ μικρὰ πολιτεία, διοικημένη μετὰ ταραχὴν καὶ καταδυναστείαν, ἀπῆτει ἀναμφιβόλως αὐστηρὰς νόμους καὶ σκληρὰν παιδείαν, τὸ ὅποιον κατωρρωσεν ὁ Λυκῆργος, εἰς τῶν πρώτων καὶ ἐνδοξοτάτων νομοθέτων, ὅσους ἔδειξε ποτὲ ἡ ἀνθρωπότης. Ἀναμφιβόλως δὲν ὑπάρχει κανὲν πρᾶγμα εἰς τὴν πολιτικὴν ἰσορίαν τόσον ἀξιομνημόνευτον καὶ βέβαιον, ὅσον οἱ νόμοι καὶ τὸ πολιτικὸν σύστημα τοῦ Λυκῆργου. Ἐπειδὴ ποτε ἄλλο βέβαιον ἔμπορει νὰ προξενήσῃ περισσότερον θάμβος καὶ ἐκπληξιν, ἢ τὸ νὰ βλέπωμεν ἐν σασιῶδες καὶ ἄγριον ἔθνος νὰ κλίνη ἐκβασίως τὸν αὐχέναν εἰς νόμους ἀπαγορευόντας πᾶσαν σαρκικὴν ἡδονὴν καὶ ὑδπάθειαν, καὶ ν' ἀπαρνήται μόνον ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὅλας τὰς ἡδονὰς καὶ εὐφροσύνας τῆς μοναδικῆς ζωῆς, καὶ νὰ διάγῃ κατὰ τὰς οἴκους τοῦ ζῶντος σεμνοτέραν καὶ αὐστηροτέραν καὶ παρ' ἐκείνην τὴν ἐνδεχομένην σκληροτάτην τῶν στρατιωτῶν καὶ τὸ παραδοξότερον, νὰ ἐπιτελώσιν ὅλα αὐτὰ ἡ ἐπιμονὴ καὶ τὸ ἀξίωμα ἑνὸς καὶ μόνου νομοθέτου, ὅστις πρώτος αὐτὸς ἔδωκε γενναίως τὸ παράδειγμα τῆς αὐστηρᾶς ἐγκρατείας καὶ σκληραγωγίας.

Ὁ Λυκῆργος ἦν υἱὸς τοῦ Εὐνόμου, ἑνὸς τῶν δύο βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὅστις, ἀποθανόντος τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ Πολυδέκτη ἀκλήρου, παρέλαβε μὲν κατὰ διαδοχὴν τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας, ἀλλὰ μετὰ τινα καιρὸν ἠναγκάσθη νὰ παραιτήσῃ τὴν βασιλείαν διὰ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ, ἡ ὅποια μαρτυρηθεῖσα ἔγκλιος, ἔκαμε τὸ βασιλικὸν αὐτῆ δίκαιον ἀμφίβολον (1). Ἐὰν

(1) Ὁ μὲν Πολυδέκτης ἦν ἐκ τῆς πρώτης γυναικὸς τοῦ Εὐνόμου, ὁ δὲ Λυκῆργος ἐκ τῆς δευτέρας.

ἦτον ἄλλος, ὄχι τόσο ἐνάρετος ὡς αὐτός, ἤθελε κινῆσαι πάντα λίθον νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὸν θρόνον, ἐν ᾧ μίλις καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν πρόβλημα τῆς βασιλίσσης ἐφάνετο ἀρμοδιώτατον πρὸς τὸν σκοπόν τε, ἡ ὁποία ἐπεχέσθη νὰ διαφθείρῃ με φάρμακα τὸ βρέφος, ἐάν νυμφεῖσθῃ αὐτὴν, καὶ κόμῃ κοινὴν τῆς βασιλείας. Ἀλλ' ὁ Λυκῆργος σοφῶς ἀπέκρυψε τὴν ὀργὴν τε εἰς τὸ τοῖετον ἀπάνθρωπον πρόβλημα, καὶ φοβόμενος μήπως αὐτὴν βαλὴ τὸν σκοπόν της καὶ εἰς πρᾶξιν, κατέπεισεν, αὐτὴν νὰ μὴ βλάβῃ τὴν υἱοῦ της, ἀλλὰ νὰ προσμείνῃ ἕως ἂν γεννηθῇ τὸ παιδίον, καὶ τότε αὐτὸς ἤθελε φροντίσῃ νὰ τὸ φονεύσῃ. Μετ' ἔπολὺ ἐγέννησεν ἡ βασιλίσσα ἄρσεν, τὸ ὁποῖον ἐπρόσβαξεν ὁ Λυκῆργος, ὅσις ἔτυχε δεῖπνῶν μετὰ τῶν κριτῶν, νὰ τὸ φέρωσι πρὸς αὐτὸν, καὶ λαβὼν ἐκάθισεν αὐτὸ ἐπὶ τὸν βασιλικὸν θρόνον, ὀνομάσας πρὸς σημεῖον χαρᾶς ἑαυτοῦ τε καὶ τῆ λαῶ Χαρίλαον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Λυκῆργος ἔμὸνον παρέβλεψεν ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης τὸ συμφέρον τε, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγιστον, ἐξηκολέθει τὴν διοίκησιν ἕχθρως βασιλεὺς (1), ἀλλ' ὡς πρόδικος καὶ ἐπίτροπος τῆ παιδός ὅμως φοβόμενος τὴν ὀργὴν τῆς βασιλίσσης, καὶ βλέπων τὸ βασίλειον εἰς ἄκραν ταραχὴν καὶ ἀταξίαν, ἀπεφάσισε περιηγόμενος ν' ἀποφύγῃ μὲν τὰς κινδύνους ἀπο τῆ ἑνός, νὰ εὖρη δὲ θεραπείαν διὰ τὸ ἐλάττωμα τῶ ἑτέρου.

Ἀπεφασίσας ἔν ὁ Λυκῆργος νὰ γνωρίσῃ τὰ ἤθη καὶ τὴν πολιτείαν καὶ ἄλλων ἐθνῶν, καὶ νὰ συλλογισθῇ μετὰ τῶν ἐμπειροτάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἐπλευσε κατ'

(1) Ὡς βασιλεὺς διώκησεν ὀκτὼ μῆνας. (Πλάτ. ἐν Λυκ.).

ἀρχὰς εἰς Κρήτην (1), ἣτις ἐθαυμάζετο παρὰ πάντων διὰ τὰς σεμνὰς ἢ αὐστηρὰς νόμους (2). Οἱ κάτοικοι ταύτης τῆς νήσου ἔμνον ἔφερον τὰς βαναυσικὰς τέχνας κατ' ὀλίγον εἰς βαθμόν τινα ἐντελείας, ἀλλ' εἰργάζοντο τὸν τε ὀρείχαλκον ἢ τὸν σίδηρον, ἢ κατεσκευάζον πανοπλίαν, ἐν αἷς ἐχόρευον μὲ συγκεχυμένον θόρυβον κωδῶνων εἰς τὰς θυσίας τῶν θεῶν. Ἀπ' αὐτῆς τῆς νήσου ἔμνον ἐγνωρίσθη κατ' ἀρχὰς ἡ ναυτικὴ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἢ πολλοὶ Νομοθέται παρέλαβον τὰς νομικὰς ἢ πολιτικὰς ἀρχὰς (3).

Ἀπὸ τῆς Κρήτης διαβάς ὁ Λυκῆργος εἰς Ἀσίαν, προσεπορίσατο νέας πολιτικὰς ιδέας, ὅπως ἢ εὐρῶν κατὰ τινὰς τὰ ποιήματα τῆ Ὀμήρου, ἔφερε πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἀπὸ δὲ τῆς Ἀσίας ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον, συναναστροφῆς κατὰ τινὰς ἢ μετὰ τῶν Γυμνασφισῶν τῆς Ἰνδίας (4). Ἀλλ' ἐν ᾧ περιήρχετο ἔτις ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἐγένετο ἡ παρουσία τε εἰς τὴν πατρίδα ἀναγκαία. Πάντες ἤνυχοντο ὁμοθυμαδὸν τὴν ἐπιστροφὴν τε, ἢ πολλοὶ πρέσβεις ἐσάλησαν ἀλληλοδιαδόχως διὰ νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν ἐπανάκαμψίν τε, ἢ οἱ ἴδιοι βασιλεῖς (Ἀρχέλαος ἢ Χαρίλαος) παρεκίνησαν αὐτὸν

(1) Ἀριστ. πολ. Β'. Στράβ. βιβ. Γ'.

(2) Ἐπι τῆ πρώτῃ, ἢ δευτέρῃ Μίνωος. Γνωστὸν ὅτι οἱ τῆ Λυκῆργος νόμοι εἰσὶν ἀπαραλλάκτως σχεδὸν οἱ Κρητικοί.

(3). Ὅρα πολλὰ ἀνήκοντα τῇ Κρήτῃ εἰς Meurs. Creta. Saint croix des anciens Gouvernements fédératifs. Σελ. 329. κτ. Manso περὶ ἰστορίας ἢ πολιτείας τῆς Σπάρτης, ἑβδόμη προσθήκη.

(4) Ἡ εἰς Αἴγυπτον αὐτῆ ἢ Ἰνδίας διάβασις νομίζεται ὑπὸ πολλῶν πλασῆ.

πρὸς τέτο (1) δηλοποιῦντες, ὅτι ὁ λαὸς ἔφθασεν εἰς τόσην ἀναρχίαν καὶ ἀταξίαν, ὥστε μόνῃ ἢ παρυσίᾳ τε ἡμ- πόρει νὰ χαλινώσῃ τὴν αὐθάδειάν των. Καὶ τῷ ὄντι πάντα ἔκλινον εἰς ἀφρευκτον φθορὰν τῆς πολιτείας, καὶ μόνῃ ἢ παρυσίᾳ τε ἐπεθυμεῖτο ἀπὸ ὅλης, διὰ νὰ ἐμπο- δίσῃ τὸν ἐπικείμενον αὐτῇ ὀλεθρον.

Τέλος δέ, κατεπείσθη ὁ Λυκῆργος νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ἐλθὼν εὔρε τὸν λαὸν βεβαρυμμένον διὰ τὰς ἰδίας τῶν ἀταξίας, καὶ ἔτοιμον νὰ δεχθῆ ὅποιανδήποτε με- ταβολὴν ἤθελεν ἐπιχειρηθῆ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ διαφο- ρὰ ἦτο γενικὴ, εὔρεν εὐλογον νὰ μεταβάλῃ ὅλον τὸ σχῆμα τῆς διοικήσεως, πεποιθὼς, ὅτι ὀλίγοι τινὲς ἰδιαίτεροι νόμοι δὲν ἤθελον τελεσφορήσῃ πολὺ· καὶ θεω- ρῶν τὴν ἰσχύιν τῆς θρησκείας ἀρμοδίαν πρὸς ἐκτέλεσιν παντὸς νέου συστήματος, ὑπῆγε πρῶτον νὰ ἐρωτήσῃ τὸ μαντεῖον τῆς Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς, ὅπως εὔρε πασαν ἐνδεχομένην ὑποδοχὴν, ἰκανὴν νὰ περιθάψῃ τὴν με- γάλῃν τε φιλαυτίαν· ἐπειδὴ ἡ Πυθία ἠσπάσατο αὐ- τὸν ὡς φίλον τῶν θεῶν, καὶ θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον, λέγουσα αὐτῷ πρὸς τέτοις περὶ τῆς νέου συστήματος, ὅτι οἱ θεοὶ εἰσῆκυσαν τῆς δεήσεώς τε, καὶ ὅτι ἡ πολιτεία, τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ καταστήσῃ, ἤθελεν εἰσθαι ἢ καλ- λίστη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ διαρκεστέρα.

Οὕτως ἐγκαρδιωθεὶς ὁ Λυκῆργος, μετὰ τὴν ἐπά- νοδόν τε εἰς τὴν Σπάρτην, πρῶτον μὲν ἐκοινώνησεν εἰς τὰς φίλας τὰς σκοπὰς τε, ἔπειτα δὲ ἀπέκτησε τὴν εὐ- νοίαν τῶν προεσώτων, καὶ ἀφ' ἧ πάντα ἐγίναν ἔτοιμα εἰς μεταβολὴν, ἐπρόσαξε τριάκοντα τῶν πρώτων αὐ- τοῦ φίλων νὰ καταβῶσιν ἑνοπλοὶ εἰς τὴν ἀγοράν. Ὡ

(1) Γεσ. Βιβλ. Γ'. Πλάταρ. ἐν Λυκέρῳ.

τότε βασιλεύων Χαρίλαος ἐν πρώτοις μὲν ἀντεστάθη εἰς τῆτον τὸν νεωτερισμὸν, ἀλλὰ βλέπων ἀνωτέραν τὴν δύναμιν τῆ Λυκῆργου, κατέφυγε πρὸς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς (Χαλκίοικον), ὅπε καταπεισθεῖς ὑπὸ τῶν ὑπηκίων, ἄλλως δὲ ἐφύσει πρῶτος ὢν ἐν ἡμέροσ, ἐξελθὼν ἠνώσθη μετὰ τῶν λοιπῶν. Μετ' ἐπολὺ δὲ ὑπετάχθη π. χ. ἐν ὅλῳσ χωρὶς ἀντιστάσεωσ εἰς τὴν νέαν διοίκησιν, 880. ἢ ὅποια προφανῶσ ἀπέβλεπε πρὸσ εὐτυχίαν τε, ἐπιδόχθη ἀσμένωσ νόμοσ, εἰσ τὲσ ὅποιοσ ὑπέκειτο ἐξ ἴσῃσ πᾶσα τάξισ ἀνθρώπων

Διὰ τὴν ἀφήσῃ ὁ Λυκῆργου εἰσ τὲσ ΒΑΣΙΛΕΙΣ πρόσχημα δυνάμεωσ, ἐπεκύρωσε μὲν αὐτοῖσ τὸ δίκαιον τῆσ διαδοχῆσ, ἐσμίκρυνε δὲ τὴν δύναμιν, κατασῖσασ τὴν ἀρχὴν τῶν Γερόντων ὡσ ἰσοσαθμίαν μετὰ τῶν βασιλέων ἐν τῆ λαῷ. Οἱ βασιλεῖσ μ' ὅλον τῆτε εἶχον ἔτι τὴν ἐξωτερικὴν ἀξίαν, τὸ σέβασ ἐν τὰσ προεδρίας εἰσ τὰσ ἐκκλησῖασ, δίδοντεσ εἰσ τὰσ ψήφοσ πρῶτοι τὴν γνώμην των, δεχόμενοι πρέσβεισ ἐν ξένωσ, ἐπισατῆντεσ εἰσ τὰσ δημοσῖασ οἰκοδομάσ ἐν ὁδῶσ (Ἡρόδ. 5.). εἰσ δὲ τὸ στρατόπεδον εἶχον μεγαλητέραν ἰσχύν, ἐπειδὴ διώκην τὰ στρατεύματα τῆσ πόλεωσ, καὶ ἦσαν συνωδευμένοι ἀπὸ Γέροντασ, πολεμάρχωσ ἐν ἀπὸ ἕνασ στρατηγὸν τῆ ἰππικῆ. Πλὴν ἐν αὐτῶ τῶ πολέμῳ δὲν ἦσαν πάντῃ αἰτεξέσιοι, διὸτι ἐδέχοντο ἀπὸ τῆν Γερυσίαν τὰσ διαταγάσ, αἰ ὅποιοι, εἰκαὶ ἦσαν ὡσ ἐπὶ τὸ πλεῖσον ἀπερίορισοι, ἠνάγκαζον αὐτὲσ ἐνίοτε νὰ στρατεύωσι κατὰ τῆ ἐχθρῆ, ἢ νὰ ἐπιστρέφωσιν οἰκαδε ἐν σανικῶσ.

Ἡ πολιτεία τῆσ Σπάρτησ ἕωσ τῶρα ἐκλονίζετο, ἀποκλινετα ποτὲ μὲν ἐπὶ τυραννίαν, ποτὲ δὲ ἐπὶ δημοκρατικὴν· ἀλλ' ἢ κατασαθεῖσα παρὰ Λυκῆργου ἀρ.

χῆ τῶν Γερόντων ἦτον ὡς χαλινὸς καὶ τῶν δύο μερῶν, κατέχευσα τὴν πολιτείαν εἰς ἰσορροπίαν. Τὸ δὲ κύριον ἔργον τέτων τῶν Γερόντων, εἰκοσιοκτῶ τὸν ἀριθμὸν, ὑπῆρχε τὸ νὰ εἶναι μετὰ τῶν βασιλέων, ὅτε ὁ λαὸς ἐλάμβανε δημοκρατικὴν ἰσχύιν· καὶ πάλιν μετὰ τῆ λαῶ, ὅτε οἱ βασιλεῖς ἐζήτευν' αὐξήσωσι τὴν δυνάμιν των εἰς τυραννίδα. Οἱ Γέροντες συνίσαντο μέρος μὲν ἀπὸ τῆς συνεργῆς τῆ Λυκέρου, μέρος δὲ ἀπὸ διαφόρων ἐναρέτων πολιτῶν. Αὐτοὶ ἐκλέγοντο περὶ τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ ὅτε δὲν περιέπιπτον εἰς κεφαλικὸν ἔγκλημα, ἔμενον ἐφ' ὄρου ζωῆς· καὶ τῆτο ἔ μόνον ἐμπόδιζε τὰ ἐκ τῆς συχνῆς μεταβολῆς ἄτακα, ἀλλὰ καὶ προπαρεσκευάζε παντοτεινὴν ἀνταμοιβὴν εἰς τῆς γέροντας καὶ εὐγενικὴν ἀμιλλαν εἰς τῆς νέες. Αὕτη ἡ Γερουσία ἐχημάτιζε τὴν ἀνωτάτην αὐλὴν τῆ κριτηρίῳ· καὶ μ' ὅλον ὅτι ἡ ἀπόφασις αὐτῆς ἐφέιτο εἰς τὸν λαὸν, ὅμως, ἐπειδὴ οἱ Γέροντες συνεκκλησίαζον τὸν λαὸν κατὰ τὸ δοκεῖν, καὶ δὲν ἀπελογῶντο διὰ κάμμιαν ἀδικον κρίσιν, ἐκυρόνοντο ἐν γένει αἱ ψήφοι των χωρὶς τινος ἐφέσεως (ἀνακλήσεως). Τόση ἦτον ἡ προσοχὴ καὶ δικαιοσύνη τέττε τῆ δικαστηρίῳ διὰ πολλῶν αἰώνων, ὥστε εὐχαριστέμενα καὶ τὰ δύο ἐναντία μέρη εἰς τὰς δικαίας ψήφους τῆ, δὲν ἐζήτευν εἰς ἀνώτερον κριτήριον τὴν δικαιοσύνην. Ὡς τόσον μεθ' ἑνα αἰῶνα (130 ἔτη) αὕτη ἡ μεγάλη ἰσχὺς τῆς Γερουσίας περιορίσθη ἀπὸ τὸ κατασαθεῖν ἀνώτερον κριτήριον, βυλὴν τῶν Ἐφόρων ὀνομαζόμενον, ἡ ὁποία συνίστατο ἀπὸ πέντε μόνον μέλη, ἐκλεγομένη κατ' ἔτος ἀπὸ τὸν λαὸν, καὶ ἔχεσα δυνάμιν τῆ νὰ φυλακάνη καὶ αὐτῆς τῆς βασιλεῖς, ὅτε παρέβαινον τὸ καθήκον των (1).

(1) Καθ' Ἡρόδ. Α'. καὶ Ξενοφ. πολ. Λακεδ. 8. γ. οἱ ἐξ.

Ο δὲ δῆμος εἶχεν ὄναρ μόνον καὶ σχῆμα δυνάμεως εἰς τὴν διοίκησιν, ὅσιν εἶχε μὲν τὰς ἐκκλησίας συνισαμένας μόνον ἀπὸ πολίτας, πρὸς δὲ καὶ γενικὴν ἐκκλησίαν ὄλων τῶν ἐλευθέρων Λακεδαιμονίων, ἀλλ' αὐτὸ τὸ δίκαιον τῆς συνελεύσεως ἦτο μόνον ψιλὸν πρόχρημα, ἐπειδὴ ἡ Γερυσία συνεκκλησιάζεν ἢ ἀπέλειεν αὐτὴς κατὰ τὸ δοκῆν, τὸ δὲ ἀντικείμενον τῆς σκέψεως ἔπρεπε νὰ προβληθῆ ὁμοίως ἀπ' αὐτῆν, ἐν ᾧ ὁ δῆμος μὴ ἔχων ἐξουσίαν ν' ἀνακρίνη καὶ νὰ βελεύηται, ἐδύνατο μόνον νὰ ἐγκρίνη ἢ ν' ἀποδοκιμάζη μὲ λακωνικὴν ἀπόφασιν τὸ προβαλλόμενον· καὶ διὰ τὴν κρατῆ ἢ Γερυσία πλέον ἀδύνατον, τὸν ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὰ δημόσια ἀξιώματα, θεωρῶσα αὐτὸν μόνον ὡς μηχανὰς, τὰς ὁποίας ὤφειλον νὰ διευθύνωσι καὶ νὰ μεταχειρίζωνται κατὰ πᾶντα οἱ σοφώτεροι αὐτῶν συμπολίται.

Οὗ τὸσον μικρὸς βαθμὸς τῆς δυνάμεως τῆ λαῆ ἐδύνατο ν' ἀνατρέψῃ ὅλον τὸ πολιτικὸν σύστημα κατ' αὐτὰς τὰς ἀρχάς· ἀλλ' ὁ Λυκέργος, διὰ τὴν ἐμπροδίση ὁποιανδήποτε μεταβολὴν, συνέλαβε τολμηρὰν ἰδέαν τῆ νὰ δώσῃ εἰς τὸν λαὸν μέρος τῶν χωραφίων, τὰ ὁποία τὴς ἠνάγκασεν ἢ ἔνδεια νὰ πωλήσωσιν εἰς τὴς πλεστίες. Φαίνεται, ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ ἐπιτηδειότατα ἐφευρέματα τῆς νομοθεσίας τέτις τῆ φιλοσόφου ὑπῆρχε, τὴ νὰ κρατῆ τὸν λαὸν εἰς ἀφρονίαν καὶ ὑποταγήν. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ περισσότεροι ἦσαν τὸσον πτωχοὶ, ὥστε ὑπερῆντο παντὸς εἴδους ὑποσατικῶν, ἐν ᾧ οἱ ὀλιγοσοὶ τῶν

φοροὶ συνεχέθησαν ὑπὸ τῆ Λυκέργου. Κατὰ δὲ Ἀριστοτ. πολ. Ε' καὶ Κικ. de leg. III. 7. καὶ Valer. max. IV. 1. ext. 8. καὶ Πλάτ. ἐν Λυκ. καὶ Κλεομ. ἐπὶ τῆ Θεοπόμπῃ κατὰ τὸν πρῶτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον.

πολιτῶν κατεῖχον ὅλα τὰ χωράφια καὶ τὰς θησαυροὺς τῆς ἐπαρχίας. Ὁ δὲν, ἵνα ἐξορίσῃ ὁ Λυκῆργος τόσον τὴν αὐθάδειαν, τὸν δόλον καὶ τὴν τρυφὴν τῆ ἐνός, ὅσον τὴν δυσυχίαν, τὰ βάσανα καὶ τὰς στυγιάσεις τῆ ἑτέρου, κατέπεισε μὲν τὰς περισσοτέρους, ἐβίασε δὲ τὰς λοιπὰς, ἵνα παραδώσωσιν εἰς τὴν πολιτείαν ὅλας τὰς χώρας καὶ τὰ ὑποστατικά των, καὶ νὰ κάμωσι νέον ἀναδασμὸν, ζῶντες ὅλοι ἐν ἰσοτιμίᾳ. Καὶ ἔτω διεμερίσθησαν ὅλα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα ἐξ ἴσου μεταξὺ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, καὶ ὁ ἄνθρωπος διεκρίνετο ἀπὸ τὰς λοιπὰς κατὰ μόνην τὴν ἀρετὴν τε.

Ὁ δὲν Λυκῆργος ἐμέρισεν ὅλην τὴν γῆν τῆς μὲν Λακωνίας εἰς 30,000 μέρη (κλήρους), τῆς δὲ Σπάρτης εἰς 9000, διανείμας ἐξ ἴσου εἰς τὰς ἐγκατοίκους ἐκάστης περιοχῆς (1). Ἐκαστὸν μέρος ἦτον ἰκανὸν νὰ θρέψῃ μίαν οἰκίαν (φамиλίαν) κατὰ τὸν ὀλιγαρχικὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐκεῖνος ἔκρινεν εὐλογον καὶ μ' ὅλον ὅτι οἱ βασιλεῖς εἶχον διὰ τὸ ἀξιώματά των μεγαλήτερον μερίδιον, ὡς τόσον αἱ τράπεζαι αὐτῶν ἦσαν μᾶλλον κόσμια καὶ λιταῖ, παρὲς πολυτελεῖς καὶ λαμπραῖ. Λέγουσιν, ὅτι μετὰ τινος χρόνον ἐπιτρέψας ὁ Λυκῆργος ἀπὸ πολυχρόνιον ἀποδημίαν, καὶ ἰδὼν τὰς σωρὰς τῆ σίτου διαμεριζομένης ἐξ ἴσου εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας, εἶπε μεριδιῶν πρὸς τὰς παρεσῶτας, ὅτι ἡ Λακωνία ὅλη φαίνεται ὡς χωράφιον νεωστὶ διηρημένον μελαξὺ πολλῶν ἀδελφῶν.

Ἄλλ' ὁ μόνος ἀναδασμὸς τῶν χωραφίων δὲν ἦθε. Λε προξενήσῃ ὠφέλειαν ἐπίμονον καὶ σερεάν, εἰάν ὁ Λυ-

(1) Ὁ κλήρος εἶδύνατο νὰ φέρῃ κατὰ Πλέταρχον 70 μεδίμνους κριθῶν διὰ τὸν ἄνδρα, καὶ δώδεκα διὰ τὴν γυναῖκα, καὶ ἀνάλογον μέτρον οἴνου καὶ ἐλαίου.

κέργος ἐπέτρεπε νὰ θησαυρίζωσιν, ὅσις, διὰ νὰ ἄρῃ ἐκ μέσθ πασαν ἄλλην διαφορὰν ἐκτὸς τῆς ἐκ τῆς ἀξιώ-
 τητος, ἀπεφάσισε νὰ μοιράσῃ τὸν πλεῖτον ἰσοτίμως.
 Αὐτὸς δὲν ὑσέρησε μὲν ἐκείνες, ὅσοι εἶχον χρυσὸν ἢ
 ἄργυρον, ἀπὸ τὰ κτήματάτων, ἀλλ' ὅπερ ταῦτόν,
 κατήργησε τὴν τιμὴν τῆ χρυσῆ καὶ ἀργύρῃ, συγχω-
 ρῶν εἰς τὴς Σπαρτιάτας νὰ πραγματεύωνται μόνον μὲ
 σιδηρῆν νόμισμα εἰς πᾶσαν συναλλαγὴν, τὸ ὅποιον ἔκα-
 με τίσσον βαρὺ καὶ εὐτελὲς, ὥσε ἐχρειάζετο μία ἄμα-
 ξα μὲ δύο βόας διὰ νὰ φέρῃ δέκα μναῖς, ἦτοι εἴκοσι
 λίτρας Στέρλιγγ (1) εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μία μεγάλη
 ἀποθήκη πρὸς φύλαξιν. Τῆτο τὸ σιδηρῆν νόμισμα δὲν
 διεχώρει εἰς ἄλλας ἐπαρχίας, ἐδὲ εἶχε τιμὴν, ἀλλὰ
 κατεγελάτο, τὸ ὅποιον ἰδόντες καὶ οἱ Σπαρτιάται, κα-
 τεφρόνεν καὶ αὐτοὶ τίσσον, ὥσε τελευταῖον ἐγένοντο ἄ-
 χρησα τὰ νομίσματα, καὶ πολλὰ ὀλίγοι ἐφρόντιζον διὰ
 περισσότερα παρ' ὅσα ἐχρειάζοντο εἰς τὰ πρὸς τὸ ζῆν
 ἀναγκαῖα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔ μόνον ὁ πλεῖτος ἐ-
 ξωρίσθη ἐκ ταύτης τῆς ἀπλῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τὰ
 τέτω ἐπακόλυσθα, δηλ. ἡ φιλαργυρία, ὁ δόλος, ἡ
 κλοπὴ καὶ ἡ τρυφή· ὁ δὲ λαὸς εἶρεν εἰς τὴν τῆ πλεῖτε
 ἄγνοιαν εὐτυχῆ ἀναπλήρωσιν ὅλων τῶν ἐξ αὐτῆ προ-
 ερχομένων ἐντελειῶν.

Ἀλλ' ἔτοι οἱ νόμοι δὲν ἐκρίθησαν ἱκανοὶ νὰ ἐμπο-
 δίσωσι τὴν ἐμφυτον ῥοπὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰς ἡδο-
 νὰς. Διὰ τῆτο ἐγένεν ἄλλος τρίτος, προσάζων νὰ εἶ-
 ναι κοινὰ ὅλαι αἱ τροφαὶ (συσσίτια, ἢ φειδίτια), καὶ πάν-
 τες οἱ ἄνδρες νὰ συντρώγωσιν εἰς κοινὸν τόπον· καὶ

(1) Τὸ ἀγγλικὸν νόμισμα Στέρλιγγ (Sterling) τιμᾶται πᾶντ 18 φιορ. ἢ 18 γρόσσια.

διὰ νὰ μὴ φθείρωνται τὰ ἤθη οἱ πολῖται μιμήμενοι τῆς
 ξένης, κατεστάθη ἄλλος νόμος (ξενηλασία) ἐπιτηδες,
 ἀπαγορεύων τῆς ξένης νὰ διατρίβωσι πολὺν καιρὸν
 ἐν τῇ πόλει. Διὰ τῶν ἐγένετο ἡ ὀλιγαρχία ἕ μόνον
 ἀναγκαία, ἀλλὰ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ πλέθρου ἀπενεκρώθη
 ἐν τῷ ἄμα. Καθεὶς πολίτης ἔξελλεν εἰς τὴν κοινὴν ἀ-
 ποθήκην μηνιαίως τὰς τροφάς τε ὁμῶς μὲ ὀλίγα χρή-
 ματα δι' ἄλλα τυχερὰ ἔξοδα· αἱ δὲ τροφαὶ συνίσαντο
 ἀπὸ ἑνὸς μέδιμνον ἀλφίτων (ἀλεύρου), ὀκτώ μέτρα οἴ-
 νου, πέντε λίτρας τυρῶ, καὶ δύο λίτρας καὶ ἡμίσειαν σύ-
 κων. Εἰς πᾶσαν τράπεζαν ἐκάθηντο δεκαπέντε ἀν-
 δρωποι, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο συγχωρημένον νὰ δεχ-
 θῆ τις ἄλλον, εἰμὴ ὅτε συνεφώνουν ὅλοι οἱ συντράπεζοι.
 Ὅλοι οἱ πολῖται χωρὶς διαφορᾶς ἡλικίας ἢ τάξεως
 ἔτρωγον εἰς τὰ συσσίτια· διὸ καὶ μεγάλως ἐζημιώθη ὁ
 Ἄγρις, ὅτε ἐπιστρέψας ἀπὸ μίαν εὐτυχῆ ἐκστρατείαν, ἔ-
 φαγε κατ' ἰδίαν μετὰ τῆς βασιλίσσης (1). Καὶ αὐτὰ
 τὰ παιδιά παρευρίσκοντο εἰς αὐτὰ τὰ συσσίτια, ὅπερ
 εἰσήγοντο ὡς εἰς διδασκαλεῖα σωφροσύνης τε καὶ μετριο-
 τητος. Εἰς αὐτὰ τὰ λιτὰ συμπόσια ἦσαν ἀπηγορευμέ-
 ναι αἱ αἰσχρόλογοι καὶ ἀπαίδευτοι ὁμιλίαι, αἱ πολύλο-
 γοι διατριβαὶ, καὶ ἡ μεγαληγορία. Καθεὶς ἐσπέδαζε
 νὰ ἐκφράξῃ τὰ νοήματά τε μὲ τὴν ἐνδεχομένην εὐκρι-
 νειαν καὶ συντομίαν· καὶ ἡ μὲν ἀγχινοῖα ἦν τὸ ἄρτυμα τῶν
 φηγητῶν, ἡ δὲ ἄκρα σιωπὴ ἔδιδε τὴν ἀσφάλειαν εἰς
 τὴν διατριβὴν (2). Ὅταν ὁ νέος εἰσέβαιεν εἰς τὸ συσ-

(1) Πλατ. Λακ. ἀποφθ. Ἀπηγορευμένου ἦτο γὰρ λέγειν τις
 ἀπὸ τὰ συσσίτια, πλὴν ὅτε ἐθυσίαζεν, ἢ ἦτο βεβαρυμμέ-
 νος ἀπὸ τὸ κυνηγέσιον, καὶ τότε ἔπρεπε νὰ εἰλῆ μέρος τῶν
 θυσιαδέντων ἢ ἀγρευθέντων ζώων εἰς τὸ συσσίτιον.

(2) Wit was admitted to season the banquet, and
 secrecy to give it security.

σίτιον, ὁ πρεσβύτατος τῆς συντροφίας ἔλεγε πρὸς τὸν νέον δεικνύων τὴν θύραν χωρὶς να ὀμιλήσῃς ἔξω γί ποτε, πορεύε γαύλην γὴν ὁδόν. Τὸ δὲ συνηθέ-
 ρον αὐτοῖς φαγητὸν ἦτον ὁ μέλας ζωμός, τῷ ὁποίῳ ἢ
 κατασκευὴ δὲν εἶναι γνωστὴ, πλὴν κρέας δὲν περιείχεν,
 ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν τὸ ἔτρωγον, καὶ εὐδέχεται να ὠμοῖα-
 ζε μέτεσ ἀπὸ φακῶν ζωμός, οἱ ὁποῖοι συνεθίζονται
 μέχρι τῆς σήμερον κατὰ τὴν Ἡ΄ πειρον. Διονύσιος ὁ τύ-
 ραννος εὔρε τοῦτον τὸν ζωμὸν πολλὰ ἀηδῆ, πρὸς ὃν
 ὅμως ἰρθεῶσ ἀπεκρίθη ὁ μάγειρος, ὅτι ὁ ζωμός ἦτο
 πολλὰ ἀηδῆς, μὴ ὢν ἀρτυμένος μετὰ τὴν πείναν (1).

Ἡ τοιαύτη αἰσιρὰ πρὸς αὐτὴν, ἣτις ἀπηγόρευε πᾶ-
 σαν ἡδονὴν καὶ πολυτέλειαν, δὲν ἤρθεκε παντελῶσ εἰς
 τῆσ πλεσίους, οἵτινες εὔρισκον ὁσημέραι προφάσεισ να
 κακίζωσι τὸν νομοθέτην διὰ τὰσ καινοτομίας. Ἐκ τέτε
 συνέβαινον συχνοὶ θόρυβοι· καὶ εἰς ἕνα τέτων νεανίσκος
 τις, ὀνομαζόμενος Ἀλκανδρος, ἀπέκοψε τὸν ἕνα ὀφ-
 θαλμὸν τῷ Λυκέργῳ, πρὸς ὃν ὅμως εὔρισκόμενος εὐ-
 νοικῶσ ὁ λαὸσ, καὶ θυμωθεῖσ ἐπὶ τῇ τέλμῃ τῷ Ἀλκάν-
 δρῳ, παρέδωκε τῷτον εἰς τὰσ χεῖρας τῷ Λυκέργῳ, διὰ
 να τὸν παιδεύσῃ κατ' ἀξίαν. Ἀλλ' ὁ Λυκέργος, ἀντὶ
 να θυμωθῇ ἀλόγως, ὠκειώσατο τὸν ἐχθρόν τε μετὰ
 πάντα τρόπον εὐνοίας τε καὶ φιλίας, ὡσε τελευταῖον
 ὁ πονηρότατος καὶ αὐθαδέστατος τῶν Σπαρτιατῶν ἐγέ-

(1) Cic. quaest. Tusc. lib. 5. Ἐν ἀνέκδοτον ἐξ Ἀ-
 θηναῖσ τῷ Δειπνοσοφιστῷ (Ἡ΄. Κεφ. 6.) εἶναι ἀξιοσημείω-
 τον. Συβαρίτης τις συνέφαγε κατὰ τύχην μετὰ τῶν Σπαρ-
 τιατῶν, καὶ μετὰ τὸ φαγεῖν εἶπε πρὸς αὐτῆσ, ὅτι αὐτοὶ ἦ-
 σαν οἱ ἀνδρειότατοι πάντων, διότι ἀσυγκρίτως μυριάκισ ἦ-
 θελε προτιμήσῃ τὸν θάνατον, παρὰ τὸ να φάγῃ τὸν
 ἐθλιέστατον μέλανα ζωμόν τῶν.

νετο ὁ γενεχέσατος ἔ σωφρονικώτατος συμβουθὸς πρὸς
σερέωσιν τῶν νέων νόμων τῷ Λυκέρῳ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιμένων ὁ Λυκέρῳ ἀ-
μετάθετος εἰς τὰς σκοπέσ τε, ἔ ἀπτόητος εἰς πᾶν ἐ-
ναντίον, ἐπεχείρησε τὴν μεταρρύθμισιν ἔ διακόσμησιν
τῶν ἡθῶν τῶν συμπολιτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνατροφὴ τῶν
παίδων ἦτο τὸ μέγιστον ἔ κάλλιστον ἔργον ἐνὸς νομοθέ-
τε, ὁ Λυκέρῳ ἐφρόντισε πρῶιμώτατα νὰ ἐνσάξη ἐν
ταῖς ψυχαῖς τῶν παίδων τοιαύτας ἀρχὰς, κατ' ἄς ἔ-
μελλον νὰ γεννῶνται τρόπον τινὰ μὲ συναίωθισιν τάξε-
ως ἔ παιδείας. Ἡ καθολικὴ δόξα τε ἦν, ὅτι τὰ παι-
δια ἦσαν τὸ κύριον κτῆμα τῆς πατρίδος, ἔ ἀνήκον πε-
ρισσότερον εἰς τὴν πολιτείαν, παρῆς εἰς τὰς γονεῖς
(Ἀρισ. πολ. ἡ.). Ὅθεν ἔ ἤρξατο κατ' αὐτὴν τὴν σύλ-
ληψιν αὐτῶν, ὑποχρεόνων πᾶσαν μητέρα νὰ μεταχει-
ρίζηται τοιαύτην διαίταν ἔ γύμνασιν, οἷα ἐχρειάζετο
πρὸς γέννησιν ἀνδρείς ἔ ὑγιῆς παιδίς. Ἐπειδὴ δὲ κατ'
ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὅλοι οἱ νόμοι φέρουσιν ἔχνη ἐν ἑαυτοῖς
τῆς σκληρότητος ἔ ἀγριότητος τῶν καιρῶν, δὲν εἶναι
παράδοξον, ἂν ὁ Λυκέρῳ διώρισε νὰ κρημνίζωνται
εἰς βάραθρον (ἀποδέτας) πλησίον τῷ ὄρει Ταυγέτε
τὰ παιδίς, ὅσα ἐγεννῶντο δύσμορφα, ἀδύνατα ἔ ἐ-
πομένως ἄχρηστα εἰς ταλαιπωρητικὴν ἔ εὔτονον ζωὴν.
Τῆτο ἐθεωρεῖτο ὡς δημοσίς τιμωρία τῶν μητέρων ἔ
αὐτὸς ἐπενοήθη ὁ συντομώτερος δρόμος, δι' ἔ ἐδύνατο
νὰ ἐλευθερωθῆ ἡ πατρίς ἀπὸ παντὸς μέλλοντος ὀχ-
ληρῷ βάρει.

Τὰ δὲ παιδίς, ὅσα ἐγεννῶντο χωρὶς τινος ἐσιώ-
δης σωματικῆς ἐλαττώματος, ἐνεγράφοντο ὡς παιδίς
τῆς πολιτείας, ἔ παρεδίδοντο εἰς τὰς γονεῖς διὰ ν' ἀνα-
τραφῶσι μὲ ἀυσηρότητα ἔ σκληραγωγίαν, τὰ ὅποια

συνειδίξοντο ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ τρώγωσιν ἀδιαφό-
 ρως κανοτιῆν ἐδώδιμον, νὰ μὴ φοβῶνται τὸ σκότος ἢ
 τὴν ἐρημίαν, νὰ μὴ κλαυθμυρίζωσι, νὰ περιπατῶσιν
 ἀνυπόδητα, νὰ κοιμῶνται κατὰ γῆς, νὰ φορῶσι τὰ αὐ-
 τὰ ἱμάτια χειμῶνος ἢ θερέως, ἢ νὰ μὴ φοβῶνται ἔδαμῶς
 τὰς ὀμήλικας. Ὅτε δὲ ἐγένοντο ἑπτὰ χρόνων, ἐλαμβά-
 νοντο ἀπὸ τῆς γονεῖς ἔκ παρεδίδοντο εἰς τὰ διὰ τὴν δη-
 μοσίαν ἀνατροφὴν διωρισμένα σχολεῖα, ὅπερ ἡ ἀσκη-
 σίς των ἦτον ὡς προπαρασκευὴ εἰς τὴν σκληραγωγίαν,
 ἐγκράτειαν ἔκ ὑπακοήν· τὸ δὲ σοφώτερον ἔκ ἐμπειρότερον
 αὐτῶν εἶχεν ἐξουσίαν τῆ νὰ προσάξῃ ἔκ παιδεύῃ τὰ ἀπειθῆ.
 Ἀλλὰ ἔκ αὐτὰ τὰ παιγνίδια ἔκ αἰ γυμνάσεις των ἦσαν
 διατεταγμένα κατὰ τὴν αὐσηροτάτην παιδείαν, ἔκ πλή-
 ρη πόνων ἔκ σκληραγωγιῶν· ἐπειδὴ περιεπάτην ἀνυ-
 πόδητα ἔκ ἐξυρισμένα τὴν κεφαλὴν, ἔκ ἀντεμάχοντο
 γυμνά. Εἰς τὴν τράπεζαν οἱ διδάσκαλοι συνειδίξον νὰ
 διδάσκωσι τὰ παιδιά, ἐρωτῶντες προβλήματα περὶ ἠθι-
 κῶν πράξεων ἔκ περὶ ἀρετῶν τῶν περιφανεσέρων συγ-
 χρόνων ἀνδρῶν· αὐτὰ δὲ ἔπρεπε νὰ δίδωσι ταχεῖαν ἔκ
 ζωηρὰν ἀπόκρισιν μὲ λόγους ὅσον τὸ δυνατόν Λακωνι-
 κῆς, ἦτοι συντομωτάτες, ἐπειδὴ ἡ Λακωνικὴ διάλεκ-
 τος ἦτο τόσον φειδόλογος, ὅσον ἐξ ἐναντίας τὰ νομίσ-
 ματα ἦσαν ὀγκώδη ἔκ βαρῆα. Ὅλαι αἱ περιτταὶ ἔκ ἄ-
 χρηστοὶ τέχναι ἦσαν ἐξωρισμένα ἀπὸ ταύτην τὴν ἀπ-
 λὴν ἀριστοκρατίαν· ἡ δὲ μόνη σπεδὴ τῶν Σπαρτιατῶν ὑ-
 πῆρχε τὸ νὰ ὑποφέρωσι κληραγωγίας ἔκ κόπες, ἔκ ἡ μό-
 νη καύχησις των τὸ νὰ ὑποτάσσωνται, ἀγωνιζόμενοι παν-
 τοίῳ τρόπῳ νὰ σκληρυνθῶσιν ἐναντίον παντὸς μέλλον-
 τος κινδύνου. Πρὸς τῆτο συνειδίξον πάντα χρόνον νὰ δαι-
 ρωσι τὰ παιδιά εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἀρτέμιδος (ὀρθίας)
 ἔκ ὅποιον ὑπέφερε τῆτο καρτερικώτατα, ἐκηρύττετο νι-

κητῆς ἐπὶ παρυσία γονέων τε καὶ συγγενῶν, καὶ ὅλης τῆς πόλεως· καὶ πολλὰ ἀπέθνησκον ὑπὸ αὐστηρότητος τῆς παιδείας, χωρὶς καὶ νὰ σενάσωσιν, ἢ νὰ δείξωσι πόνον ἢ λύπην (1). Καὶ αὐτοὶ οἱ πατέρες, ὅτε ἔβλεπον τὰ τέκνα κατηματωμένα, κατατετραυματισμένα καὶ ἀποθνήσκοντα, παρεκίνων αὐτὰ νὰ ὑπομείνωσιν ἕως τέλους ἀνδρείως. Οἱ Πλάταρχος, ὅσις εἶδε πολλά παιδία ἀποθανόντα διὰ ταύτην τὴν σκληρὰν παιδείαν (2), διηγεῖται περιέναν παιδῶν, ὅσις ἔκλεψε μίαν ἀλώπεκα, καὶ κρύψας ὑπὸ τὸν χιτῶνα, ἔκρινε κάλλιον νὰ κατασπαράξῃ τὸ θηρίον καὶ αὐτὰ τὰ ἕτερά τε, παρὲξ νὰ φανερώσῃ τὴν κλοπὴν (3).

Καθεὶς νόμος ἐλογίσθη διὰ νὰ σκληρύνῃ τὸ σῶμα καὶ τὴν γνώμην τῶν παιδῶν πρὸς πόλεμον, οἱ ὅποιοι, διὰ συνεθισθῶσιν εἰς στρατηγήματα καὶ εἰσβολὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, συνεχωρῶντο νὰ κλέπτωσιν· ὅταν ὅμως ἐφωρῶντο, ἐπαιδεύοντο ὡς ἀνεπιτήδεοι. Αὕτη ἢ ἐλευθερία δὲν διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κλέπτειν· ἐπειδὴ ὅταν ἐφωρῶντο, ἐπαιδεύοντο διὰ τὴν κλοπὴν. Καὶ τῷ ὄντι διὰ ταύτης τῆς διαταγῆς ἐπαιδεύετο δικαίως ἢ ἀμέλεια τῶν κτητόρων διὰ τῆς ἀπωλείας τῶν κτημάτων· πλὴν οἱ μετ'

(1) Πλάτ. Cic. quaest. Tusc. 11. 14. Senek. de provid.

(2) Ἐὰν ὁ Πλάταρχος δὲν μετέγραψε κατὰ λέξιν παλαιὸν τινα συγγραφέα, ψεύδεται· διότι τοιοῦτό τι εἰς τὸν καιρὸν τε δὲν ὑπῆρχεν· ἰδὲ Weid's Uebersetzung. τόμος Α' σελ. 25.

(3) Πλάταρχ. ἐν Λυκ. Αὕτη ἐξάλη ἴσως ὑπὸ τινος Σπικρετιάτε ἀπὸ τὸ κνηγέσιον κατὰ τὴν συνάθειαν.

αὐτὸν νομοθέται δὲν ἔδωκαν τὴν ἀναγκαίαν εἰς τὸτο προσοχὴν (1).

Γενόμενοι δὲ δωδεκαετείς οἱ παῖδες, προεχώρουν εἰς ἀνώτερον σχολεῖον, ὅπου, διὰ νὰ μὴ ῥιζώσωσι τὰ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν συνειδισμένα ἐγνηλήματα, ἐπετείνετο αὐτοῖς ἡ ἀσκήσις κατ'ἀναλογίαν τῆς αὐξανύσης ἡλικίας. Ἐἰταῦθα εἶχον τὰ παῖδια τὸν διδάσκαλόν των ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν Σπαρτιατῶν, ὀνομαζόμενον Παιδονόμον· ὅτος δὲ ἔκλεγεν ἀπὸ τῶν παιδίων τὸ σωφρονέστατον καὶ μαχιμώτατον τῶν λεγομένων Εἰρένων (2), οἱ ὅποιοι ὤφειλον νὰ κάμωσι σθεδρωτέραν καὶ ἄμεσον προσαγὴν ἐπ' αὐτά. Πρὸς τούτοις, αὐτὰ ἔκαμνον ἤδη ἀκροβολισμὸς μεταξὺ δύο μερῶν, καὶ συγκρίτην τακτικὰς μάχας μεγάλων σωμάτων· πολλάκις δὲ ἐμάχοντο μὲ χειρας, πόδας, ἐδόντας καὶ ὄνυχας ἔτω σκληρῶς καὶ ἀνδρείως, ὥστε συχνάκις πρὸ τῆς νίκης ἀπώλλυον τὰ ὄμματά των, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν (3). Τοιαύτη ἦτον ἡ παντοτείνῃ παιδεία τῆς νεότητός των, ἡ ὅποια διήρκει ἕως τῶν τριάκοντα χρόνων, πρὸ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο θεμιτὸν νὰ λαμβάνωσι γυναῖκα, ἕτε νὰ στρατεύωσιν, ἕτε νὰ ἔχωσι πολιτικὴν ὑπηρεσίαν.

Ἡ δὲ τῶν παρθένων ἀνατροφὴ ἦτον ἐπίσης αὐση-

(1) Ο' Συγγραφεὺς παραλογίζεται ἐνταῦθα· διότι οἱ παῖδες, ὅσοι ἔκλεπτον μάλισα ὀπίρως καὶ τροφὰς, ἐπαιδεύοντο, ὅτε ἐπιβίωντο, διὰ νὰ γένωσι παινεργότεροι καὶ τολμηρότεροι.

(2) Cic. quaest. Tusc. V. 37. Πaus. Γ'. 14.

(3) Εἰρένες ὀνομάζοντο, ὅσοι εἶχον περὰση τὸ δεύτερον ἔτος μετὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· καὶ ὁ τοιοῦτος εἶρη ἦν εἰς κοσμετήσ, καὶ αἷς ὑποεὶδάσκαλος τοῖς παιδουμένοις (Πλύτ. εἰς Δλυκ.).

ρὰ καθὼς καὶ ἡ τῶν παιδῶν· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ ἐγυμνά-
 ζοντο εἰς παντοτεινὰς κόπυς καὶ ἐπιτηδεύματα ἕως τῶν
 εἴκοσι χρόνων, πρὸ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο συγχωρημένον
 νὰ ὑπανδρεύωνται. Ὅθεν καὶ αὐταὶ εἶχον τὰ ἰδιαίτερα
 γυμνάσματα, δηλαδὴ ἔτρεχον, ἐπάλαιον, ἔρριπτον δίσ-
 κες καὶ ἀκόντια, πράττεσαι πάντα ταῦτα γυμναὶ ἐνώ-
 πιον παίδων τῶν πολιτῶν· καὶ τῆτο δὲν ἐνομίζετο ἄτι-
 μον, ὅτε ἐπικίνδυνον εἰς τὰ ἤθη, διότι ἡ συχνὴ θεωρία
 τῆ ὑποκειμένης ὑπετίθετο, ὅτι σμικρύνει μᾶλλον πᾶσαν
 ἄλογον ἐπιθυμίαν, ἢ ἐξάπτει. Ἡ τοιαύτη ἀνδρική ἀνα-
 τροφὴ κατέστησε τὰς Σπαρτιάτιδας τοιαύτας, οἷαι ἦ-
 σαν ἀνδρεῖαι, ὀλιγαρκεῖς, φιλοπάτριδες καὶ πλήρεις
 φιλοτιμίας καὶ φιλοδοξίας. Μία ξένη γυνὴ ἠμιλῶσα πο-
 τὲ μετὰ τῆς Γοργῶς, τῆς γυναικὸς τῆ Λεωνίδου, εἶπεν,
 ὅτι αἱ Λάκαιναι μόναι ἐγίνωσκον τὸ πῶς νὰ ἄρχασι
 τῶν ἀνδρῶν, πρὸς ἣν ἐκείνη ἀπεκρίθη τολμηρῶς καὶ
 γενναίως, μόναι γὰρ λικρομεν ἄνδρας. Ὅταν ὁ υἱὸς
 ἐσράτευεν, ἔδιδεν αὐτῷ ἢ μήτηρ τὴν ἀσπίδα λέγουσα,
 ἢ γὰρ ἢ ἐπὶ γὰρ (1), δηλ. ἢ αὐτὴν, ἢ ἐπ' αὐτὴν, αἰ-
 νιτομένη διὰ τὴν, ὅτι κάλλιον ἢ γὰρ νὰ τὸν φέ-
 ρωσι νεκρὸν ἐπάνω τῆς ἀσπίδος, παρὲξ νὰ τὴν ῥίψῃ
 καὶ νὰ φύγῃ. Ἄλλη Σπαρτιάτις ἀκέουσα, ὅτι ὁ υἱὸς τῆς
 ἐφονέυθη κατὰ τὴν μάχην ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἀπεκ-
 κρίθη δίχα ταραχῆς (2), διὰ γὰρ τὸν ἐγέννησα
 εἰς τὸν κόσμον. Μετὰ τὴν μάχην τῶν Λευκρῶν, οἱ
 μὲν γονεῖς ἐκείνων τῶν υἱῶν, ὅσοι ἀπέθανον ἐν ἐκεί-
 νῃ τῇ μάχῃ, ἔδραμον εἰς τὰς ναὺς ὑμνῶντες καὶ δοξά-
 ζοντες τὰς θεὰς, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν ἐπλήρωσαν τὸ χρέος

(1) Στοβ. Ε' κλ. 7. meurs. II. 2. Πλευτ. Λακων. ἀποφθ.

(2) Cic. Tusc. quaest l. 1. .

οὐδὲ γονεὺς ἐκείνων, ὅσοι δὲν ἐφρονεύθησαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἦσαν περίλυποι καὶ σκυθρωποί (1).

Ὡς τόσον, δὲν πρέπει ν' ἀποσιωπήσῃ τις, ὅτι εἰς μίαν πόλιν, ὅπερ αἱ γυναῖκες εἶχον τόσην στρατιωτικὴν φιλοδοξίαν, δὲν ἦταν ἐπίσης περίφημοι καὶ διὰ τὴν πρὸς τὰς συζύγους πίσιν. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ὑπῆρχε νόμος κατὰ τῆς μοιχείας, καὶ ὁ δαγνεῖσμός τῶν ἀνδρῶν ἐγίνετο συχνάκις μεταξὺ τῶν γυναικῶν (2), καὶ ἀνάπαλιν, μετὰ τὴν συγκατάνευσιν ὅμως καὶ τῶν δύο μερῶν, τὸ ὅποιον ἔκαμνε περιττὰς τὰς ὀχληρὰς τελετὰς τῆ διαζυγίᾳ. Ἡ δὲ αἰτία τῆς τοιαύτης ἀμοιβαίας ἐλευθερίας δὲν ἀπέβλεπε τόσον πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς ὀρέξεως, ὅσον πρὸς εὐδοκίμησιν τῆ σπέρματος τῶν πολιτῶν, συνευρισκομένων τοιούτων, ὅσοι εἶχον ἀμοιβαῖον ἔρωτα. Ἐν ἀληθείᾳ, ὁ Λυκῦργος, ὡς φαίνεται, εἰς πολλὰς νόμους (3) ἐπέτρεπε τὸ νὰ γίνωνται τὰ κατ' ἰδίαν ἐγκλήματα πρὸς κοινὸν συμφέρον, οἷον καὶ τῆτο.

Ἐκτὸς τούτων τῶν κυρίων νόμων ἦσαν καὶ ἄλλαι πολλοὶ ρῆτραι, ἧτοι διαταγαὶ, ὡς νόμοι θεωρούμεναι, οἷαι αἰ ἐπόμεναι. Ἀπηγορευμένον ἦτον εἰς τὰς πόλιν νὰ γυμνάζωνται πᾶσαν βάνανυσον τέχνην, ἧτις ἐδύνατο νὰ τὰς φέρῃ εἰς τρυφήν· τὸ δὲ κύριον αὐτῶν ἔργον ἦν ἡ σωματικὴ ἀσκήσις καὶ τὸ κυνηγέσιον. Οἱ Εἰλωτες, οἵτινες ἀπώλεσαν πρό τινων χρόνων τὴν ἐλευθερίαν καὶ κατ-

(1) Πλάταρχ. ἐν Ἀγῆσιλ.

(2) Ξενοφ. Λακ. πολ. α'. Πλάτ. ἐν Λυκ. Κατὰ Πλάτωνα (Ἀλκ. 1. τόμ. Ε'.) ἐξηρῶντο αἱ βασίλισσαι, καὶ ὅποια ἐφυλάτταντο ἀπὸ τῆς ἐφόρου, διὰ νὰ μὴ μολυνθῇ τὸ βασιλικὸν αἷμα τῶν Ἡρακλειδῶν.

(3) Ἐκτὸς τῆς Ξενοφάντος καὶ Πλατάρχου ἰδὲ περὶ ἀνατροφῆς τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Πλάτωνα ἐν Προταγ.

εδικάσθησαν εἰς αἰωνίαν δουλείαν, ἐγεώργεν ἀντ' ἐκείνων τὴν γῆν, λαμβάνοντες μισθὸν τῆ κόπῃ μόνον τὴν τροφήν· οἱ δὲ πολῖται ἔχοντες ἄρκετὰ εἰσοδήματα καὶ εὐκπιρίαν, συνήγοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγεληδὸν εἰς τὰ συσσίτια καὶ συνδιειλέγοντο, καὶ πολλὰ ὀλίγον διέτριβον κατ' ἰδίαν, ὄντες συνειθισμένοι, ὡς αἱ μέλισσαι, νὰ συζῶσι πάντοτε προσεκτικοὶ καὶ ὑπήκοοι εἰς τὸς ἄρχοντας. Τὸ κυριεῦον αὐτῶν πάθος ἦν ἡ φιλοπατρία, καὶ πᾶν ἰδιαίτερον ὄφελος ἀντηλλάττετο μετὰ ἐπιθυμίαν τῆ κοινῆ συμφέροντος. Ὁ Παιδάρητος μὴ ἐγκριθεὶς καὶ αὐτὸς εἰς τὸς τριακοσίους, οἵτινες εἶχον τὴν πρωτεύσαν ἐν τῇ πόλει τιμὴν, δὲν ἐταράχθη, ἀλλ' εἶπε χαίρων, ὅτι ἡ πόλις ἔχει τριακοσίους πολίτας καλλιέρεθς παρ' αὐτόν.

Ἐτέρα ρήτρα τύτῃ τῆ Νομοθέτῃ ἀπηγόρευεν εἰς τὸς Σπαρτιάτας νὰ κάμνωσι συχνὰς πολέμους κατὰ τῶν αὐτῶν ἐχθρῶν, διὰ νὰ μὴ ῥιζωθῇ ἡ ἐχθροπάθεια μεταξὺ αὐτῶν, καὶ διὰ νὰ μὴ γένωσιν οἱ ἐχθροὶ διὰ τῆς συνεχῆς γυμνάσεως μαχιμώτεροι· καὶ ἔτιως ἐγένετο ἡ εἰρήνη συχνότερον.

Ὅσακις ἔτρεπον οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸς ἐχθρὸς εἰς ἀταξίαν καὶ φυγὴν, ἐδίωκον αὐτὸς ὅσον ἦτον ἀναγκαῖον νὰ ἐκβεβαιώσωσι τὴν νίκην μετὰ τὴν φυγὴν τῶν πολεμίων, εἴτ' εὐθὺς ἀνεχώρουν, νομίζοντες ἰκανῶς γεναῖον καὶ ἑλληνικὸν τὸ νὰ νικήσωσι, καὶ αἰσχυνόμενοι ν' ἀφανίσωσι κατὰ κράτος τὸν ἐχθρὸν, ὅσις παρεδίδοτο ἡ ἔφευγε. Τοῦτο δὲ ἦτον ἔ μόνον καλὸν καὶ μεγαλόψυχον, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον· ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς εἶδώς, ὅτι ὅλοι οἱ ἀνδισάμενοι φονεύονται, πολλάκις ἔφευγε, βέβαιος ὢν, ὅτι τῆτο ὑπῆρχεν ὁ μόνος τῆς σωτηρίας τρόπος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀνδρία καὶ ἡ γενναϊότης

ἐφαίνοντο τὰ ἀρχικὰ ἐλατήρια ταύτης τῆς νέας πολιτείας, καθ' ἃ τὰ ὄπλα ἦσαν ἡ μόνη γύμνασις των καὶ ἐπιτήδευσις, καὶ ἡ ζωή των ἦν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολὺ κηφοτέρα, παρέξ ἐν τῇ πόλει, ὡσεὶς μόνες ἀνθρώπων ἐκείνης ἦτον ὁ καιρὸς τῆ πολέμου καιρὸς ἀναπαύσεως καὶ ἀνακωχῆς, ἐπειδὴ τότε ἡ αὐστηρότης τῆς παιδείας ἤλαττετο, καὶ οἱ ἄνδρες εἶχον περισσοτέραν ἐλευθερίαν. Οἱ πρῶτος καὶ ἀπαράβατος αὐτοῖς νόμος (1) ἦν, τὸ νὰ μὴ σρέφωσι ποτὲ, ὅσον ὀλίγοι καὶ ἂν ᾖσι, τὰ νῶτα εἰς τὸν ἐχθρὸν, μήτε νὰ παραδίδωσι τὰ ὄπλα πρὸ τῆ θανάτου. Διὸ καὶ ὅταν ὁ ποιητὴς Ἀρχίλοχος ἦλθεν εἰς Σπάρτην, ἠναγκάσθη νὰ φύγη ἀπὸ τὴν πόλιν, ἐπειδὴ εἶπεν εἰς ἓν τῶν ποιημάτων, ὅτι κάλλιον ἦτον εἰς ἓνα ἄνθρωπον νὰ ῥίψη τὰ ὄπλα, παρέξ νὰ κινδυνεύσῃ (2). Κατ' αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον ἀποφασίζοντες ἦτοι νὰ νικήσωσιν, ἢ ν' ἀποθάνωσιν, ἤρχοντο φαιδρῶς εἰς τὸν πόλεμον, ὄντες βέβαιοι, ὅτι ἤθελον ἀπολαΐσῃ τροπαιῆχον νίκην, ἢ, ὅπερ αὐτοὶ ἐτίμων ἐπίσης, ἔνδοξον θάνατον.

Οὕτω λοιπὸν ἐμπιστευόμενος ὁ Λυκῆργος μένον εἰς τὴν ἀνδρίαν τῶν Λακεδαιμονίων τὴν ἀσφάλειαν, ἐμπόδιζε νὰ τειχίσωσι τὴν πόλιν, λέγων, ὅτι τὸ ἐξ ἀνθρώπων τείχος ἦτον ἀσφαλέστερον παρὰ τὸ τείχος ἐκ λίθων, καὶ ὅτι ἡ περικεχαρακωμένη ἀνδρία δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν δειλίαν. Ἐπ' ἀληθείας, μία πόλις, ἐν ἣ ἦσαν 30,000 μάχιμοι ἄνδρες, δὲν εἶχε χρεῖαν τειχῶν πρὸς ὑπεράσπισιν· καὶ μόλις εὐρίσκειται ἐν τῇ ἰστορίᾳ παράδειγμα, ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἐδιώχθησαν ποτὲ ἕως εἰς τὸ τελευταῖον αὐτῶν καταφύγιον. Οἱ πό-

(1) Ἡρόδ βιβλ. Ζ'. (2) Πλάτ. Λακων. ἐπιτηδ.
Τόμ. Α'. D